

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 16
güz 2026

belirsizlik

6 Aylık • Akademik E-Dergi
e-ISSN: 2757-7430

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan
Editörü**
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba PEKPAY

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN KAYA

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

[@](#) [X](#) [v](#) [f](#) [s](#) /noktasizdergi
[www.noktasizdergi.com](#)

Belirsizlik.

Belirsizlik, insan deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bilgi, eylem ve toplumsal düzen sürekli olarak belirsizlik karşısında sınanır. Felsefe tarihi, belirsizliği yönetme çabalarının izini taşır. Bir tarih anlatısı olarak "mitostan logosa geçiş", belirsizliğin giderilmeye çalışıldığı bir evren tasavvuruna da işaret eder. Platon'un idealar kuramından Descartes'ın kesinlik arayışına, modern bilimin yöntemsel iddialarından çağdaş epistemolojinin olasılık ve görelilik vurgularına kadar felsefe tarihi, "belirsizlik" kavramı ışığında ele alınabilir.

Toplumsal bağlamda belirsizlik, modernitenin ayırt edici unsurlarından biridir. Ulrich Beck'in "risk toplumu" kuramı, modern toplumlarda güvenlik ve öngörülebilirlik beklentisinin risklerin ve belirsizliklerin artışıyla koşut olarak geliştiğini gösterir. İklim krizleri, teknolojik dönüşümler, ekonomik dalgalanmalar ve politik istikrarsızlıklar, "hakikat ötesi" kavramıyla anılan günümüzün kolektif belirsizlik deneyimini derinleştirmektedir.

Noktasız Dergi, on altıncı sayısında "belirsizlik" temasını tartışmaya açıyor. İnsan psikolojisinde belirsizlikle baş etme stratejileri nelerdir? Belirsizlik, bireysel varoluşu ve ahlaki eylemi nasıl etkiler? Belirsizlik, sanatta hangi estetik biçimler aracılığıyla ifade edilir? Dijital çağda algoritmalar, yapay zekâ ve büyük veri, belirsizlikle nasıl bir ilişki kuruyor?

Noktasız Dergi; aşağıdaki dizin, veritabanı ve kataloglara dahil edilmiştir:

- Academic Resource Index • Directory of Academic and Scientific Journals • Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)
- EuroPub: Academic Resource Index • idealonline • The Online Journal Platform and Indexing Association (OJOP) • Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordrhein-Westfalen (hbz) • Système Universitaire de Documentation (SUDOC) • Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)

icindekiler

■ MAKALELER

01

**İSTATİSTİKSEL KESİNLİĞİN TIRANLIĞI: HOMO FABER'DEN
DİJİTAL ALGORİTMALARA MUSİLCİ BİR BELİRSİZLİK
SAVUNUSU**

Dilara ALTUN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

13

**HEIDEGGER'DEN CAMUS'YA; CAMUS'DEN MARCUSE'YE
İNSANDAKİ BELİRSİZLİK SANCILARI**

Ahmet DOĞU

19

**BELİRSİZLİĞİN HUZURSUZLUĞU VE UMUDUN
YANSIMASI**

Almira CAMGÖZLÜ

23

**BİLİNMEYENİ AÇIKLAMA ÇABASI: ANTİK YUNAN DÖNEMİ
MİTOLOJİ ANLAYIŞI VE İLKÇAĞ FİLOZOFLARINDA TANRI-
EVREN DÜŞÜNCELERİ**

Elif ÖZMEN KAYA

29

**KESİNLİK HAPİSHANESİNDEN FİRAR: BİR ÖZGÜRLÜK
ALANI OLARAK BELİRSİZLİK**

Ramazan AKYILDIZ

35

**BELİRSİZLİĞİN POETİKASI: KESİNSİZLİĞİ KUCAKLAYAN
BİR VAROLUŞ TASLAĞI**

Seyit Berker AYDOĞAN

RÖPORTAJ ■

**POLİTİK BELİRSİZLİĞİN KIYISINDA:
BENJAMİN ARDİTİ İLE RÖPORTAJ**

Prof. Dr. Benjamin ARDİTİ ile Röportaj
Röportör: Gülsün ŞEN

39

DOSYA DIŞI

MAKALELER ■

**BİLGİNİN KAYNAĞI ÜZERİNE: GEORGES POLITZER'İN
MATERYALİZMİNE KARŞI İDEALİST BİR SAVUNMA**

Zeynep ORHAN

43

ÇEVİRİ ■

SOSYAL EPİSTEMOLOJİ

Alvin I. GOLDMAN
Çeviri: İrem BAYRAKTAR

53

DÜŞÜNCE YAZILARI ■

**DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM FARK-INDALIĞI /
ANALİZDEN SENTEZE**

Prof. Dr. Aytül Ayşe CENGİZ

63

**WEHRMACHT - SS AHLAKİ İKİLEMİ: SAVAŞ
SUÇLARI VE NAZİ ALMANYASI**

M. Refik PEKPAY

67

Düşünce Yazısı

Belirsizliğin Huzursuzluğu ve Umudun Yansıması

Almira CAMGÖZLÜ

Bir veya birden fazla olayın nasıl sonuçlanacağını bilinmemesi durumu, belirsizlik olarak adlandırılabilir. Bu metinde belirsizlik kavramı beklenti, umut, pragmatizm ve tatminsizlik açısından değerlendirilecektir. Bu bağlamda Soren Kierkegaard, William Barrett, Jean-Paul Sartre, Albert Camus ve William James gibi filozofların da düşüncelerinden yararlanılacaktır. Belirsizliğin insan hayatındaki yeri ve önemi hususunda bir senteze varacağız.

Belirli olmayan her şey beraberinde bir beklenti doğurmaktadır. Bu beklenti pozitif ya da negatif olabilir ancak içeriği ne olursa olsun belirsizlik, sonucu kestirilemeyen ihtimallere dayandığı için bireyde çoğunlukla negatif bir ruh hâli yaratır. Kierkegaard'ın kaygıyı özgürlüğün baş dönmesi olarak tanımladığı noktada, kastettiği şey tam da budur: İnsan, olasılıkların

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.18965655

açık olduğu bir alanda durur ve bu açıklık, bir imkân olduğu kadar bir yük hâline gelir.¹ Bazıları için belirsizliği katlanılamaz kılan temel unsur, bir olay sonuçlanana kadar beklentilerin yahut potansiyel olasılıkların yarattığı tetik halidir. Çoğu durumda belirsizlikle çevrelenmiş sonuçlar, bir sonraki adımı atabilmek için hayati bilgiler içerir. Örneğin, bir işe başvurduktan sonra başvurusuna geri dönüş bekleyen bir birey için kabul almak, geleceğini o işe göre düzenleyip hazırlığa başlama imkânı sunarken; red almak, planı başka işlerle şekillendirmeyi gerektirir. Ancak bu iki ihtimal arasındaki askıda kalma durumu, kişinin zihnini sürekli tetikte tutar.

Bu noktada umut devreye girer. Umut, insanın yaşadığı duyguların köşesinde, bucağında fısıldar durur. Bu neticede, hissedilen duygunun yoğunluğu umuda bağlıdır. William Barrett'in *İrrasyonel İnsan*'da bahsettiği gibi, insan aklı yalnızca rasyonel hesaplarla işlemez; varoluş, belirsizlikle karşılaştığında irrasyonel ama hayatta kalmaya yönelik tepkiler üretir.² Umut da bu tepkilerden biridir. Umudun kırılması hayal kırıklığı, üzüntü ve kızgınlık gibi duygulara yol açarken; umudun yeşermesi mutluluk ve heyecan doğurur. Çünkü birey farkında olsa da olmasa da içinde dirençli bir umut şelalesi akar. Bulunduğu durumun karmaşıklığına tepki vermeyen, irrasyonel olabilen inançlara dayanan, ancak durmadan akıp düşüncelerimizi dolduran bir şelaledir bu. İnsan umutla yaşar; ertesi gün sabah gözlerini açabileceğini bilmesinin ardında da yine umut vardır. Ancak bu kesinlik ortadan kalktığında, yani kişi yarına uyanıp uyanamayacağını bilemediğinde, belirsizlik işin içine girer. Umudun neden olduğu kırılma hâli, yaşanan anları tozlu bir sis bulutu gibi sarar. Kierkegaard'ın kaygıyı geleceğe yönelmiş bir bilinç

hâli olarak ele almasının nedeni de budur. Yarın uyanıp uyanamayacağından emin olmayan birey için bugün yapılan her şey anlam değiştirir. Yenen yemek son yemekse boğazdan geçmez; fakat son yemek olmayabilir ve eğer öyleyse, sıradan bir deneyim olarak kalır. Bu durum, kişinin ne hissedeceğini bilememesine neden olur. Umudunun kırılıp kırılmayacağı belirsizdir ve tam da bu noktada belirsizliğin yarattığı huzursuzluk bireyi pençeleri altına alır.

Sartre'in özgürlük anlayışında vurguladığı gibi, insan seçim yapmaya mahkumdur; ancak seçim yapabilmek için sonuçları hayalinde canlandırmaya ihtiyaç duyar.³ Belirsizlik bu hayali askıya aldığı anda, özgürlük bir ayrıcalık olmaktan çıkıp bir ağırlığa dönüşür. İnsan zihni, tıpkı bir bilgisayar programının çalışmak için o ve 1'lere ihtiyaç duyması gibi, karar alma mekanizmasının sağlıklı işlemesi için belirli sonuçlara ihtiyaç duyar. Sonuçlanmamış bir ilişki, durum ya da olay hafızayı gereğinden fazla yorar. Bu yükü baş edebilmek için zihin, somut olarak gerçekleşmemiş bir şeye kendini inandırır; belirsizliği ortadan kaldırmak adına bildiği her şeye tutunur. Barrett'in sözünü ettiği irrasyonellik tam da burada ortaya çıkar: İnsan, belirsizlikle uzun süre yaşayamaz ve kesinlik yanılması üretir. Belki de insanın dijital bir evren yaratma tutkusu tam da buradan doğar: Her şeyin ya 'bu' ya da 'şu' olduğu bir düzen, insan için kusursuzdur. Kendi analog işleyişini anlamlandırabilmek adına dijital bir karşılık üretir; bu karşılık, kusurlardan arındırılmış bir benlik yansımasıdır. Bu çaba, insanın kendi sınırlarından kurtulma arzusuyla doğrudan ilişkilidir. Dijital dünya, beynin kompleks yapısını basitleştirme ihtiyacının bir ürünüdür. Bu nedenle belirsizlik, yalnızca geçici bir dönem değil; bireyin varoluşunu ve hayat felsefesini kapsayan daha derin bir sorgula-

1 Soren Kierkegaard, *Kayı Kavramı*, çev. Türker Armaner (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018).

2 William Barrett, *İrrasyonel İnsan*, çev. Salih Özer (Ankara: Hece Yayınları, 2007).

3 Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik*, çev. Turhan Ilgaz & Gaye Çankaya Esen (İstanbul: İthaki Yayınları, 2025).

maya işaret eder. Bu sorgulama ise kaçınılmaz olarak huzursuzluk yaratır.

Belirsizlik içinde geçirilen süre uzadıkça beklenti de doğru orantılı biçimde artar. Kişinin zihninde ürettiği senaryolar çoğalır, olası sonuçlar karmaşıklaşır ve her ihtimal etrafında kurulan hayaller derinleşir. Bu durumda umut yalnızca bir duygu olmaktan çıkar; hayalle, istekle ve beklentiyle iç içe geçmiş bir sürece dönüşür. Bu süreçte anksiyete belirleyici bir rol üstlenir. Anksiyete, gelecekte gerçekleşme ihtimali olan ancak henüz gerçekleşmemiş durumlara karşı duyulan yoğun kaygıdır. Kierkegaard'ın tanımladığı anlamıyla bu kaygı, somut bir tehdide değil, olasılığın kendisine yöneliktir. Belirsizlik, bir olayın olup olmayacağına ilişkin bilinmezliğini barındırdığı için, insanda otomatik olarak anksiyeteyi tetikler. Olay sonuçlanana dek sürekli tetikte olan benlik, bireyde psikolojik bir açlık yaratır. Bu açlık, anksiyetenin ürettiği senaryolarla doyurulmaya çalışılır. Zamanla potansiyel ihtimaller etrafında kurulan bu fanteziler, anksiyeteyi besleyen bir kaynağa dönüşür. Böylece beklenti ve belirsizliğin yarattığı baskı altında insan zihni, kendi kendini sürdüren bir besin zinciri hâline gelir.

Beklentinin doğurduğu anksiyete ve tetik hâlinin şiddeti, sonuca ulaşılan kadar geçen süreyle doğru orantılıdır. Bekleme süresi uzadıkça zihinde dönen senaryolar daha detaylı, daha kapsamlı hâle gelir. Bu durum, sonuç her ne olursa olsun bireyi tatminsizlikle baş başa bırakır. Çünkü gerçekleşen sonuç, kişinin zihninde önceden defalarca kurduğu ve kendini hazırladığı olasılıklardan yalnızca biridir. Belirsizlik ortadan kalktığı anda, aynı senaryonun gerçekleşmesi bireyi düşündüğünden daha zayıf bir duyguyla terk eder. Bu tatminsizlik, bireyi yeni tatmin arayışlarına iter. Zihninde daha önce ulaşılamaz görünen senaryolar, yeni hedeflere dönüşür. Tıpkı *Soul* filminde anlatıldığı gibi, insan hayatının zirvesine ulaştığını düşündüğü

anda bile yaşam bitmez; o an geçer ve ertesi gün yeni bir başlangıca adım atılır.⁴ Hayat, en optimal senaryo yaşandıktan sonra sona eren bir film gibi değildir. Camus'nün 'mutlu Sisyphos' tasvirinde olduğu gibi, kişi zirvede takılı kalsa bile yükünü yeniden sırtlanır ve yoluna devam eder.⁵ Ve o kişiyi bu hayat yolculuğunda mutlu hayal edersek, yaşama devam etmenin düşünülen kadar zorlu olmayabileceğini fark ederiz. İnsan dünyayı fethetse bile, yaşamaya devam ettiği sürece daha fazlasını ister. Gezegenler, galaksiler, hatta evrenler bile yeterli gelmez. Nitekim milyarlarca yıldır süren huzursuzluğu da bunun somut bir örneğidir: Maddi anlamda her şeye sahip olmalarına rağmen arayışları sona ermez, açlıkları dindirilmeyebilir. Çünkü insan doğası, varlığıyla yüzleşebilmek için durmaksızın kendini adayacağı alanlar, görevler ve hedefler yaratma ihtiyacı duyar. Bu bağlamda umut, durum sonuçlanana kadar geçen bekleyiş sürecinde kendini faydacı bir hayal olarak gösterir. William James'in pragmatizminde olduğu gibi, bir inancın değeri onun doğruluğundan çok işe yararlılığıyla ölçülür.⁶ Birey, sürecin kendisine yarar sağlayacak şekilde sonuçlanmasını umarken, bu beklenti hâli hem hevesini diri tutar hem de umudunu besler.

Umut arttıkça istek de artar. Belirsizlik, istekle doğrudan ilişkilidir. İstek ve heves ne kadar yoğunsa, belirsizliğin yarattığı huzursuzluk da o denli şiddetlidir. Ayrıca belirsizlik içindeki durumun bireyi maddi ve manevi açıdan ne ölçüde etkileyeceği, bu isteğin yoğunluğunu belirleyen temel faktörlerden biridir. Pragmatizm açısından bakıldığında belirsizlik, zihnin soyut bir çıkmazı değil; eylemi erteleyen, yönünü bilinemez kılan bir durumdur. İnsan zihni bu yönsüzlüğe uzun

4 *Soul*, yönetmen Pete Docter (Pixar Animation Studios, 2020).

5 Albert Camus, *Sisyphos Söyleni*, çev. Tahsin Yücel (İstanbul: Can Yayınları, 2010).

6 William James, *Pragmatizm: Bazı Eski Düşünme Tazları İçin Yeni Bir Ad*, çev. Ferit Burak Aydar (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2019).

süre tahammül edemez. Bu nedenle umut, belirsizlik içinde geçici bir destek olarak işlev görür. Birey, henüz sonuçlanmamış bir durum karşısında kesinlik üretemediği noktada, pragmatik olarak işlevsel olanı seçer. Kendisini harekete geçirecek, dayanmasını sağlayacak bir inanç üretir. Bu inanç, gerçekliğin mutlak bir temsili olmak zorunda değildir. Bireyin yaşamını sürdürübilmesini mümkün kılması yeterlidir. Bu nedenle umudun değeri, içeriğinden çok yarattığı etkide yatar. Umut, belirsizliğin yarattığı huzursuzluğu tamamen ortadan kaldırmaz, ancak bireyin bu huzursuzlukla yaşayabilmesini sağlar. Pragmatist bakışta bu yeterlidir. Çünkü amaç, mutlak bir hakikate ulaşmak değil, yaşamı sürdürülebilir kılmaktır. Umut, bireyi çözüme değil; çözüme kadar dayanabilme kapasitesine taşır. Bu yönüyle umut, belirsizliğe karşı geliştirilmiş faydacı bir savunma mekanizmasıdır.

Sonuç olarak belirsizlik, insanın karşılaştığı geçici bir durum değil; varoluşunun işleyişindeki bir gerilim noktasıdır. Belirsizlik, umudu doğurur. Umut ise beklentiyi, anksiyeteyi ve tatminsizliği beraberinde getirir. İnsan zihni bu döngüden kaçamaz, çünkü kesinlik arayışına, insanın kendisini anlamlandırma çabası yol açar. Kierkegaard'ın tanımladığı kaygı, Sartre'ın yük olarak gördüğü özgürlük ve James'in işlevsellik üzerinden anlam kazanan inanç anlayışı, aynı noktada kesişir: İnsan, belirsizlik karşısında mutlak doğrulara değil, yaşayabilmesini mümkün kılan tutanıklara tutunmaktadır. Bu nedenle umut, bir yanılgı ya da zayıflık değildir. Belirsizlikle yüzleşme doğrultusunda sağlam bir stratejidir. Umut, gerçeği garanti etmez, tatmini de kalıcı kılmaz; ancak insanı eylemsizliğe sürükleyen boşluğu doldurur. Tatminsizlik yeniden hedefler yaratır, hedefler yeni belirsizlikler doğurur ve insan bu döngü içinde varlığını sürdürür. Varoluş, tamamlanmış bir sonuç değil,

kesintisiz bir süreçtir. İnsan, belirsizliğin içinde kesinlik arar; fakat yaşam, bu arayışın kendisinde anlam bulur.

Kaynakça

- Barrett, William. *İrrasyonel İnsan*. Çevirmen: Salih Özer. Ankara: Hece Yayınları, 2007.
- Camus, Albert. *Sisifos Söyleni*. Çevirmen: Tahsin Yücel. İstanbul: Can Yayınları, 2010.
- Docter, Pete, yönetmen. *Soul*. Pixar Animation Studios, 2020.
- James, William. *Pragmatizm: Bir Adın Yeni Anlamları*. Çevirmen: Abdullah Çelebi. İstanbul: Say Yayınları, 2001.
- Kierkegaard, Soren. *Kaygı Kavramı*. Çevirmen: Türker Armaner. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Sartre, Jean-Paul. *Varlık ve Hiçlik*. Çevirmen: Turhan Ilgaz ve Gaye Çankaya Esen. İstanbul: İthaki Yayınları, 2025.